

יום שני 33 איו"ר
הרב אב"ד סלוצק
ישראל ישיבת סלוצק

פרק חמישי

המצות שנתן השם יתברך לישראל יש לשאול עליהם, אם רבוי המצות לטוב להם כמשמעות פשט הכתוב שנאמר ויצונו ה' אלהינו לעשות החקים האלה לטוב לנו כל הימים וצדקה וגו' (דברים ו, ד). ועם כי יש לומר שאין הכתוב מדבר ברבוי המצות רק שהמצות הם לטוב אל האדם שבקיום המצוה זוכה לחיים הנצחיים, מכל מקום כך מוכח פשט המאמר המפורסם (מכות כג, ב) אמר ר' חנניא בן עקשיא רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר (ישעיהו מב, כא). ומעתה יש לשאול כי אין יאמר שה' חפץ לזכות את ישראל לכך הרבה להם מצות, ודבר זה נגד השכל שהיה לו למעט במצות כדי שלא יהיה צריך לשמור הרבה מצות, ואז היה זוכה לעולם הבא על ידי מיעוט מצות ממה שהוא מוסיף להם מצות שאז אי אפשר לזכות כל כך לעולם הבא.

והרמב"ם ז"ל פירש במסכת מכות (פ"ג מט"ו) וז"ל מעיקרי האמונה בתורה כי כשיקיים אדם מצוה מן תרי"ג מצות כראוי וכהוגן ולא שתף עם כונתה מכונות העולם אלא שיעשה אותה מאהבה כמו שביארתי לך, הנה זכה לחיי עולם, ועל זה אמר רבי חנניא כי המצות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה האדם בחייו אחת מהנה על מתכונתה ועל שלימותה, ובעשיית אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה, וממה שיורה על עיקר זה מה ששאל רבי חנניא בן תרדיון מה אני לחיי עולם הבא והשיב המשיב כלום מעשה בא לידך כלומר עשית מצוה כהוגן והשיב כי נודמנה לו

מצות צדקה על השלימות וזכה בה לחיי עולם הבא (עבודה זרה יח, א) עכ"ל.

ותימה על זה כי אין יסבלו דבריו הא דאמרינן בגמרא דראש השנה (טז) בהדיא דאליבא דכולי עלמא ברוב עבירות ליום הדין נדון בגיהנם, והתם איירי לעולם הבא דהא קאמר צדיקים גמורים נכתבים לחיי עולם הבא וכו' ואין יסתור גמרא ערוך. ואם יאמר דהא דאמרינן שאפילו במצוה אחת זוכה לעולם הבא היינו שעושה מצוה אחת אבל לא עשה שום עבירה אם כן אין כאן להגדיל שכר כלל, דסוף סוף כאשר יש להם הרבה מצות אפשר שיעשה הרבה חטאים ויהיו החטאים מכריעים. ואם רצה הרמב"ם ז"ל כאשר עושה מצוה ולא עשה שום חטא כנגד זה, בודאי כדבריו כן הוא. ודבר זה משנה פשוטה בפרק קמא דקידושין (לט, ב) כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל הארץ, ואע"ג דמוקי ליה שם כשעשה מצוה אחת יתירה על מתצה עונות, כל שכן שיש ללמוד מזה שאם עשה מצוה אחת ולא עשה שום חטא שזוכה לעולם הבא, אך אם כן אין צריך לדבר זה מה שכתב שעשה מצוה אחת ולא שתף עמה כונה אחרת, סוף סוף למדנו כי אין הדבר כמו שפירש הרמב"ם ז"ל דבמצוה אחת זוכה לחיי עולם הבא.

אג"כ

והא דרבי חנניא בן תרדיון הכי איתא התם (עבודה זרה יח, א) כשחלה ר' יוסי בן קסמא אמר לו רבי חנניא בן תרדיון מה אני לעולם הבא אמר לו כלום מעשה בא לידך אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות

קושיין למקומה במאמר המפורסם רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם מצות.

ואני אומר כי לא קשיא כלל, כי מה שישראל הם מוכנים אל התורה היא מדרגה בפני עצמה, כי מפני שהם מוכנים אל תורה כמו שהתבאר למעלה ואינם כמו (עכו"ם) [שאר אומות] שאין מוכנים לתורה, ואם נתן להם מעט מצות לא היה הזכות שלהם כל כך כמו שיש להם זכות במה שיש להם תורה שיש בה מצות הרבה ומוכנים אל הרבה מצות, ואם לא היה מעלת ישראל במה שהם מוכנים אל התורה, באיזה צד נוכל לומר שאותם שלא היו יכולים לקיים מצות התורה שמתו כשהם קטנים שיהיו בני עולם הבא, אבל הענין הוא במה שהם העם שיש להם תורה ומוכנים לתורה ומצוה בשביל הכנתם לתורה יזכו לחיי עולם הבא. וכך חס ושלום לומר שאנחנו בני גלות ואין אנו יכולים לקיים הרבה מצות (התלויים בארץ), שלא יהיה לנו חלק באותן מצות שלא נוכל לקיים, חס ושלום לומר דבר כזה למעט משלמות הדורות שמתו, אבל במה שאנו בני תורה ויש לנו הכנה אל התורה יש לנו שכר בכל התורה כולה, ודבר זה ברור ויתבאר דבר זה באריכות בעזרת השם.

ועל זה אמר רבי חנניא דבריו, כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל ולפיכך הרבה להם מצות הרבה והם מוכנים אל מצות הרבה מאוד, וזהו זכות ישראל כאשר יש להם מצות הרבה ביותר ולכך שכרם גדול יותר. ואל יקשה לך סוף סוף יהיה שכרם יוצא בהפסדם שאם לא יקיים רוב התורה יהיה רשע, זה אינו דסוף סוף מרויח בזה על ידי שיש לו הכנה אל התורה שיש בה מצות הרבה, כי הדבר הזה שאפשר שיקיים המצות או לא יקיים דבר זה הוא שקול כי אולי יזכה ויקיים המצות, וכיון שהדבר הוא שקול דבר זה מכריע מה שהוא מוכן אל תורה של רבוי מצות, ודבר זה הוא זכות

אלהם

של צדקה ותלקתים לעניים אמר לו אם כן מחלקך יהא חלקי ומגורלך יהא גורלי, ע"כ.

ונראה לא שבשביל מצוה זאת יזכה לעולם הבא רק שראה בקיום מצוה אחת כתקנה מאד שהיה מחמיר בה, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בעצמו שמזה המעשה ראה שקיים מצוה אחת כתקנה מזה היה יודע שהוא צדיק גמור בקיום כל המצות והוא בן עולם הבא.

ועוד אני אומר כי מה שאמר כלום מעשה בא לידך, לא שהיה רצונו לומר ממעשה מצוה אחת יזכה לעולם הבא שאין הדבר כך, רק היה שואלו כלום מעשה בא לידך שמן המעשה יש להבחין סימן בן עולם הבא, ואמר מעות פורים נתחלפו במעות צדקה וחלקתי אותו לעניים.

והדבר רמז מופלג, כי מעות של פורים אינם עומדים רק לרבוי אכילה ושתייה ואלו היה יום הזה יום שיש בו קדושה לא היה הסעודה ענין גשמי לגמרי שהיה זה לכבוד היום ולמעלת קדושתו אבל אין ביום זה קדושה כלל, והאכילה והשתייה הוא דבר גשמי מענין העולם הזה שהוא כולו גשמי, ונתחלף מעות אלו במעות עניים שמעות עניים הפך זה כי העני ידוע שאין לו עולם הזה כלל ואין נהנה מטובת עולם הזה, ונתחלפו לו מעות פורים שהוא הכל עולם הזה הפך זה במעות עניים שאין להם חלק בעולם הזה וחלק הכל לעניים, ודבר זה רמז שהוא יחליף העולם הזה בעולם הבא ולא יהיה לו חלק כלל בעולם הזה, וכל חלקו (שיהיה) [שהיה] ראוי לו בעולם הזה שמור לו לעולם הבא, וכמו שהיה באמת לרבי חנניא בן תרדיון הצדיק הקדוש שהיה נשרף וספר תורה עמו ולא היה חלקו בעולם הזה רק הכל שמור לו לעולם הבא, ועל זה אמר אם כן מחלקך יהא חלקי כי סימן יש לו שחלקו שהיה ראוי לו בעולם הזה הוא שמור לו לעולם הבא. ומעתה אין ראיה כלל, וחזרה